

Socrates en Plato. Fragment uit fresco *De school van Athene* (Scuola di Atene, 1509-1510) van Rafaël Santi, in Stanza della Segnatura, museum Vaticaanstad.

Albert de Folter

Toeval als richtingwijzer in leven en loopbaan

Albert de Folter

De vraag of toeval bestaat, is een radicale vraag. Een vraag die dwingt om kleur te bekennen. Wat heeft toeval te maken met degene die het overkomt? In dit artikel lever ik een bijdrage aan de manier waarop binnen loopbaanbegeleiding vruchtbaar met toeval gewerkt kan worden. Dit doe ik aan de hand van verschillende oefeningen en gezichtspunten. Het werken met toeval kan de loopbaanbegeleiding een verdiepend perspectief bieden.

De mythe van de grot

Plato vertelt in zijn mythe van de grot het verhaal van gevangenen die in een grot leven. Zij zijn vastgebonden en kunnen zich niet omdraaien. Voor hen bevindt zich een rotswand. Achter hen is er vuur dat brandt en licht geeft. Ook loopt daar een weggetje waarop mensen met voorwerpen lopen die zij boven zich uittillen. Dit geeft schaduwen op de rotswand. De gevangenen zien deze schaduwen als hun enige werkelijkheid. Iemand die van zijn ketenen bevrijd zou worden, zou zich kunnen omdraaien en een heel andere werkelijkheid leren kennen.

In de verklaring van de allegorie wijst Plato erop dat het verblijf van de gevangenen gelijk te stellen is met de zintuigelijk waarneembare wereld. Interessant is dat Plato in zijn vertelling over de grot stelt dat ieder mens "het orgaan van kennis" heeft om deze andere wereld te leren kennen. De ziel moet dan wel voldoende sterk worden om "deze aanschouwing van het zijnde" te kunnen verdragen. Maar de beloning is groot en Plato noemt dit het "schitterendste deel van het zijnde".

Plato zet uiteen dat er een andere, hogere wereld bestaat, die aan de zintuigelijk waarneembare werkelijkheid ten grondslag ligt en die door ieder mens kenbaar is. Rudolf Steiner maakt al in de eerste zin van zijn boek 'Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden?'

Het ware wezen van de mens komt niet tot uitdrukking in zijn ik-bewustzijn, maar in zijn levensloop als geheel. Daarin ligt zijn geestelijke gestalte verborgen

(Vrij naar Rudolf Steiner)

melding van dit kenvermogen als hij schrijft: "In iedere mens sluimeren krachten waarmee hij zich inzicht kan verwerven op hogere gebieden" (Steiner, 1985). In dit werk beschrijft hij een innerlijke scholing die, mits vol-

doende lang wordt volgehouden, resulteert in de ontwikkeling van het bedoelde kenvermogen. Deze scholingsweg komt er op neer dat de denk- en gevoelswereld in belangrijke mate versterkt wordt. Net zoals Plato ook aanduidt. Het gevolg hiervan is dat zich uit de "substantie van gedachten en gevoelens" waarnemingsorganen vormen. Met deze organen kun je in die andere wereld waarnemen, net zoals je met je zintuigen in de zintuiglijke wereld kunt waarnemen. De zintuiglijke organen heeft de mens van nature. De geestelijke waarnemingsorganen moet de mens zelf tot ontwikkeling brengen.

Het andere zelf

Voor Steiner staat vast dat er in de andere wereld ook een ander zelf van de mens werkzaam is. Dit zelf ligt diep in de mens verscholen en staat los van ons normale ik-bewustzijn. Te beweren dat er misschien wel iets van een hoger zelf bestaat, zonder een daarmee samenhangende hogere leefwereld, is ongeveer hetzelfde als te beweren dat er op aarde losse stenen zijn zonder dat er vast gesteente bestaat, of dat er mensen bestaan zonder een aardse leefomgeving. Het andere zelf en de andere wereld zijn daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden en geestelijk van aard. Hier kan een antwoord op de vraag naar het toeval het beste gezocht worden. Immers, voor het zintuigelijk waarnemen en denken moet uiteindelijk de conclusie zijn dat toevallige gebeurtenissen ook niet meer dan toevallig zijn.

Toeval en degene die het overkomt

Het andere zelf van de mens laat zich op een indirecte manier kennen. Het wordt zichtbaar in het geheel van onze levensloop (Steiner, 2000). Het zou gezien kunnen worden als de arrangeur daarvan. Het is dit andere zelf dat in ieder mens de best mogelijke voorwaarden creëert voor de wording van de eigen individualiteit. Dit betekent dat het kwaliteiten en talenten op het juiste moment tot leven brengt. Ook het toeval wordt veroorzaakt door dit andere deel van onszelf, dat zetelt in een andere wereld. Het toeval is dan ook bedoeld voor degene die het overkomt. Het is dus uiteindelijk de mens zelf die vanuit diepliggende oorzaken het toeval creëert. Het is niet zo moeilijk te erkennen dat iets van een hoger deel van onszelf van binnenuit werkt, bijvoorbeeld als

een ingeving of inspiratie. Moeilijker wordt het wanneer ons gevraagd wordt te erkennen dat iets wat in hogere zin van onszelf is ook van buitenaf op ons kan inwerken. En juist dat is ook een werking van het andere zelf. Dit zelf reikt ons ook van buiten af aan wat we nodig hebben voor onze ontwikkeling.

Op welke wijze toeval in verhouding staat tot de keuzevrijheid van de mens kan in het bestek van dit artikel niet verkend worden. Ik volsta hier met de opmerking dat de werkingen van het andere zelf de vrije wil van het individu niet aantasten. Een mens blijft beschikken over het vermogen om keuzen te maken. Wel kan ons andere zelf omstandigheden en gebeurtenissen aandragen. Die kunnen ook afgewezen of genegeerd worden.

Oefeningen

Als het toeval een bedoeling heeft, ligt het voor de hand dit toeval als een aspect van het zelf binnen onszelf te integreren. Dit vanuit de gedachte dat een mens zich meer ontplooit naarmate hij beter in staat is om wat van zichzelf is binnen zijn persoon een plaats te geven. Een oefening om dit enigszins waarneembaar te maken gaat als volgt. Laat de gedachte dat een hoger deel van jezelf kenbaar wordt in de wendingen van je levensloop je gedachten en gevoelens doorstromen, bijvoorbeeld door de gedachte: ik heb mijn leven dat zich gevormd heeft tot wat het nu is precies zo gewild'. Dergelijke gedachten hebben door hun inhoud als het ware ontstekingskracht en werken versterkend op ons innerlijk. Het herhaaldelijk en intensief doorleven van deze gedachte kan je zelfbeleving verruimen en op de duur je een beetje in de richting van je andere zelf brengen.

Deze oefening is nog krachtiger wanneer je je specifiek richt op een wending in je leven die onaangenaam voor jou was. Een aangenaam toeval is iets waarover we blij kunnen zijn. Hoe anders is dit voor ons wanneer een wending onaangenaam voor ons uitpakt. Zijn we dan toch in staat een dergelijk minder gunstig toeval te doorleven en kunnen we dat ervaren als iets wat we werkelijk zo gewild hebben vanuit een diepere laag in onszelf, dan resoneren we al voor een stukje op de aard en kwaliteit van ons andere zelf. Dit zelf gaat namelijk voorbij aan wat voor ons gewone bewustzijn aange-

naam of onaangenaam is en richt zich uitsluitend op wat nodig is voor de ontwikkeling van het individu. Een vergelijkbare oefening gaat over het versterken van

Toevalligheden in een mensenleven vormen scharnierpunten waarlangs zich zijn levensloop kan ontvouwen.

(Albert de Folter, 2012)

een houding van liefde voor de plek die we in ons leven innemen. Ook dit kan, wanneer dit regelmatig en intensief beleefd wordt, een sterke werking op ons innerlijk hebben. We komen in de gelegenheid de wereld door een ruimer perspectief te zien en het helpt ons om onszelf meer toe te eigenen. Iets van een echo van het andere zelf beleven kan ook tot stand komen door een oefening als de volgende. Weer gaat het om het intensief versterken van het gedachte- en gevoelsleven. Nu door het regelmatig doorleven van een overweging als deze: "Zoals ik aan mijzelf heb gewerkt in de tijd nadat mijn bewustzijn ontwaakte, zo heb ik ook al aan mijzelf gewerkt voordat mijn tegenwoordige bewustzijn ontwaakte." (Steiner, 2000)

Relevantie voor loopbaanbegeleiding

Wanneer er van uit gegaan wordt dat het toeval in ons leven en loopbaan als verschijning optreedt van een ander, hoger deel van onszelf, is het voor de loopbaanbegeleiding van belang de aandacht van de cliënt te versterken voor wat er op die cliënt van buitenaf toekomt. De loopbaanprofessional kan deze verhoogde aandacht voor de buitenwereld bij de cliënt bevorderen, vooral ook wanneer het schijnbare toeval in het geding is. Toevalligheden worden dan bekeken als informatiedragers die op hun waarde voor de cliënt onderzocht kunnen worden en in ieder geval niet genegeerd worden.

De hierboven genoemde en andere oefeningen zijn soms lastig en meestal niet geschikt voor cliënten met loopbaanvragen.

Een voorbeeld van een werkwijze die de loopbaanprofessional wel gemakkelijk kan gebruiken bestaat hierin dat met de cliënt samen de uitwerking van een toeval vergeleken wordt met de levenssituatie wanneer dit toeval niet had plaatsgevonden. Ook het leren aanvaarden wanneer toeval nadelige gevolgen blijkt te hebben voor een cliënt is iets wat een loopbaanbegeleider kan toepassen zonder iemands wereldbeeld op zijn grondvesten te doen schudden. Mogelijk verzet tegen het eigen levenslot kan zo plaatsmaken voor aanvaarding. Sommige cliënten zullen misschien in staat zijn te erkennen dat zij een ander zelf hebben, dat voor hen de best mogelijke voorwaarden creëert voor de eigen ontwikkeling, ook al is dat niet synoniem met wat aangenaam is. Dit kan geruststellend zijn en zelfs uitgroeien tot een versterkt levensvertrouwen. Een vertrouwen in wegen die zowel vanuit de eigen vrijheid als vanuit het eigen diepere wezen gewild zijn. Dit biedt de kans voor een cliënt om een onbekend deel van het zelf binnen zichzelf te integreren.

Voor de loopbaanbegeleider is het van belang om een zeker besef te hebben van hoe het andere zelf in de loopbaan en levensloop zich in wendingen en toeval manifesteert als uitingen van een diepere wil. Dat helpt ons om ons werk met nog meer verwondering te doen. Ons blijven verwonderen is iets wat ons met de grote filosofen verbindt. Zij waren immers geen gewone kenniswerkers, maar zoals de betekenis van hun beroepsnaam weergeeft 'vrienden van de wijsheid'. Een van de wijsheden waarmee ik zelf bevriend ben is deze: "De levensweg van iedere mens is gehuld in vele sluiers. De kunst van de loopbaanprofessional is om in de juiste periode dát te helpen vormgeven wat dan geleefd wil worden" (De Folter, 2012). Vaak zien we al in de adolescentie een aantal thema's zich een weg naar de oppervlakte banen die ook in de latere levensloop in een bepaalde fase aan bod komen. Terugkijken op een levensloop of een deel ervan is een goede manier om de gevoeligheid voor de werking van het andere zelf te leren kennen. Vaak toont zich dan meer een geheel dan vooraf vermoed kon worden.

Dicht bij het vuur in de grot

De loopbaanprofessional is dankzij zijn werk in de unieke positie om hele levenslopen van zijn cliënten te overzien.

Dat mag naar mijn mening een voorrecht genoemd worden. Hierdoor en ook vanwege zijn aanleg kan de loopbaanprofessional een bijzondere sensitiviteit ontwikkelen voor wat zich allemaal in een levensloop van een mens schuilhoudt. Het is deze gave die hoog gehouden dient te worden als een kroonjuweel van onze beroepsgroep. De loopbaanprofessional lijkt dicht bij het vuur te zitten. Meer dan anderen voelt hij de warmte van het vuur in de grot van Plato in zijn rug en heeft hij enig vermoeden dat de zichtbare schaduwen mogelijk meer bevatten dan aan de schaduwen zelf is af te lezen. Ja, hij zit weliswaar met zijn rug naar deze lichtbron gekeerd en kan zich niet omkeren, maar met zijn gevoeligheid voor de draden die iemands levensloop weven begeeft hij zich op een grensvlak. Dit is het gebied waar psychologie overvloedig in het terrein van spiritualiteit. Het werkgebied van de loopbaanprofessional is dan ook een broedplaats voor menselijke ontwikkeling, zowel voor de cliënt als voor de professional zelf. Authentieke ontwikkeling draagt bij aan de kwaliteit van het maatschappelijk functioneren. De loopbaanprofessional is daarbij van betekenis. ■

Albert de Folter is loopbaanprofessional en werkzaam geweest in verschillende managementfuncties in de loopbaandienstverlening. Hij is oprichter van Omega advies & coaching. Verder is hij voorzitter van de commissie kwaliteitskringen van de Noloc en lid van de Beroepenveldcommissie van de hbo-opleiding Psychologie van het Nederlands Talen Instituut (NTI).

Literatuur

- Folter, A. de (2012). *Inspiratieboekje. Gedachten over ontwikkeling, ontmoeting en levensloop*. Schoonhoven: Omega advies & coaching.
- Lievegoed, B. (1976). *De levensloop van de mens*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Plato (1978). *De Staat, Mythe van de grot*. Verzamelde werken 514a-518d. Antwerpen: De Nederlandse Boekhandel.
- Steiner, R. (1985). *Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden? Zeist: Vrij geestesleven*.
- Steiner, R. (1994). *Werkingen van het karma*. Zeist: Vrij geestesleven.
- Steiner, R. (2000). *Meditatie*. Zeist: Vrij geestesleven.